
METHODOLOGICAL ISSUES OF THE ANALYSIS OF THE FINANCIAL RESULTS OF THE ENTERPRISE

Rositsa Ivanova

UNWE – Sofia, Republic of Bulgaria, Rosi_Ivanova@abv.bg

Abstract: Profit is a key economic category. Enterprise's profit is an important absolute indicator that describes the efficiency of the overall business of the enterprise. By comparing the profit with the respective reference, we define a number of important relative indicators that demonstrate the business efficiency. These are the return indicators calculated on different bases (assets, invested capital, equity, fixed capital, revenue, costs, etc.). The above background gives rise to the relevance of issues related to the analysis and evaluation of the enterprise's financial performance.

The object under consideration in the publication refers to the different values of financial performance: accounting profit or loss; tax profit or loss; balance sheet profit or loss; operating profit or loss of the enterprise.

As a subject of this study we can define the methods for analysis of different values of profit or loss of the enterprise, respectively.

The tasks identified for the achievement of this objective may be systemized as follows:

- 1) identification of the deviation of the balance sheet financial performance for the current period in comparison to the reference period (previous period, business plan, etc.);
- 2) analysis and evaluation of the impact of the direct factors on the deviation of the balance sheet financial performance for the current period in comparison to the reference period;
- 3) based on the information obtained as a result of the analysis, one can identify measures that the management should implement in order to improve the financial performance and to achieve financial stability of the enterprise from operational and strategic point of view.

The analysis of enterprise's financial performance is made on the basis of the accounting information. Data that are necessary for the analysis of both accounting and balance sheet financial performance are contained in the enterprise's statement of income and expenses. In general, this is an external analysis as it is carried out on the basis of the enterprise's financial statements, which are public.

The information necessary for the analysis of the financial performance from sales of products, respectively goods and services, is accounting information created within the enterprise. This is internal information generated as a result of the synthetic and analytical accounting and the trial balances with regard to the calculation of the sales financial performance. The analysis of financial performance from sales of products, goods and services is a typical internal analysis. The information resulting from this analysis is of confidential nature and is intended for use by internal users of information only.

Keywords: profit, values, methodology, analysis, factors

МЕТОДИЧЕСКИ ВЪПРОСИ НА АНАЛИЗА НА ФИНАНСОВИТЕ РЕЗУЛТАТИ НА ПРЕДПРИЯТИЕТО

Росица Иванова

УНСС – София, Р. България, Rosi_Ivanova@abv.bg

Резюме: Печалбата е основна икономическа категория. Печалбата на предприятието е важен абсолютен показател, характеризиращ ефективността от цялостната му дейност. От съпоставката на печалбата със съответна база се получават редица важни относителни показатели, показващи ефективността на бизнеса. Това са показателите за рентабилност, изчислени на различни бази (активи, инвестиран капитал, собствен капитал, постоянен капитал, приходи, разходи и др.). Посоченото по-горе поражда актуалността на въпросите, свързани с анализа и оценката на финансовите резултати на предприятието.

Обект на разглеждане в статията са различните величини на финансовия резултат: счетоводната печалба или загуба; данъчната печалба или загуба; балансовата печалба или загуба; печалбата или загубата от оперативната дейност на предприятието.

Като предмет на изследването могат да се определят методиките за анализ на различните величини на печалбата, респ. загубата на предприятието.

Поставената от автора цел в настоящото изследване е подобряване на методиката за анализ на балансовата печалба, респ. загуба на предприятието.

Поставените задачи, във връзка с постигането на тази цел, могат да се систематизират по следния начин:

- 1) установяване на отклонението на балансовия финансов резултат за текущия в сравнение с базисния период (предходен период, бизнес план и др.);
- 2) анализиране и оценяване на влиянието на преките фактори върху отклонението на балансовия финансов резултат за текущия спрямо базисния период;
- 3) на основата на получената от анализа информация могат да се набележат мерки, които следва мениджмънтът да вземе с цел подобряване на финансовите резултати и постигането на финансова стабилност на предприятието в оперативен и стратегически аспект.

Анализът на финансовите резултати на предприятието се извършва на основата на счетоводна информация. Данните, необходими за анализа както на счетоводния, така и на балансовия финансов резултат, се съдържат в отчета за приходите и разходите на предприятието. По същество този анализ е външен анализ, тъй като се извършва по данни от финансовите отчети на предприятието, които са публични.

Информацията, необходима за анализа на финансовия резултат от продажби на продукцията, респ. стоки и услуги, се извършва по счетоводна информация, създадена в предприятието. Това е вътрешна информация от синтетичното и аналитично отчитане, както и от оборотните ведомости, относно формирането на финансовия резултат от продажби. Анализът на финансовия резултат от продажби на продукцията, стоки и услуги е типичен вътрешен анализ. Получената от този анализ има конфиденциален характер и е предназначена за ползване само от вътрешните потребители на информация.

Ключови думи: печалба, величини, методика, анализ, фактори

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Посредством „печалбата може да се измерват и оценяват резултатите от стопанската дейност, защото тя е краен финансов резултат от дейността на отделните стопански организации (предприятия – бел. Р.И.).“ (Колев, 1974, с.12) Също така, чрез „печалбата може да се извършва икономическо стимулиране за подобряване на резултатите от стопанската дейност, защото именно тя (печалбата – доб. Р.И.) създава необходимата материална заинтересованост, като едновременно с това е и източник на средства за образуване на необходимите фондове за икономическо стимулиране.“ (Колев, 1974, с.12)

Резултатите от дейността на всяко едно предприятие „представяват взаимовръзката между приходите и разходите ... за определен отчетен период.“ (Станева, 2021, с.56) От тази гледна точка с важно значение за теорията и практиката на счетоводството и финансовия анализ е „признаването и оценяването на приходите и разходите, а оттук и на печалбата/загубата.“ (Станева, 2021, с.57) Тъй като финансовият резултат (печалба или загуба) е елемент от състава на собствения капитал, то може да се направи извода, че неговото признаване и оценяване има определена „връзка с концепциите за капитала и поддържането на капитала.“ (Станева, 2021, с.57)

С основание се посочва, че печалбата е „абсолютен показател за (анализ и – доб. Р.И.) оценка на резултатите от дейността на предприятието“ (Станева, 2021, с.56), както и че „като движеща сила в икономиката печалбата е ключово понятие (ключова икономическа категория – доб. Р.И.) както в икономическата наука, така и в счетоводната и данъчна практика. Всяка стопанска единица (предприятие – бел. Р.И.) реализира (постига – бел. Р.И.) печалба, когато нейната дейност е положително оценена от обществото ... Размерът на печалбата се използва като обратна връзка, чрез която ръководството на ... (всяко – доб. Р.И.) предприятие може да разбере каква е пазарната оценка за предоставяните услуги (пазарната оценка за целокупната дейност на предприятието и предоставяните от него продукция, стоки и/или услуги – доб. Р.И.).“ (Станева, 2021, с.60)

2. ФОРМИРАНЕ НА ФИНАНСОВИТЕ РЕЗУЛТАТИ НА ПРЕДПРИЯТИЕТО

Различните величини на финансовия резултат (печалба или загуба) на предприятието за отчетния период, като обект на анализиране и оценяване, се формират по различен начин.

Счетоводната печалба или загуба за отчетния период се определя като разлика между приходите и разходите от отчета за приходите и разходите, преди да се приспадне разхода за данъци от печалбата. (СС12, 2008, т.2) Данъчната печалба (загуба) се определя съгласно установените от действащото данъчно законодателство правила, на основата на която се определя размерът на дължимите (възстановимите) данъци. (СС12, 2008, т.2) Следователно данъчният финансов резултат „се определя като счетоводният финансов резултат се преобразува по ред и начин, определен в Закона за корпоративното подоходно облагане като данъчни постоянни и временни разлики, както и други суми, предвидени в закон.“ (Станева, 2021, с.76)

Данъчните постоянни разлики по същество са счетоводни приходи или разходи, които не са признати за данъчни цели. Те водят до преобразуване на счетоводния финансов резултат както в посока на увеличение, така и в посока на намаление. С размера на данъчните постоянни разлики се увеличава счетоводният финансов резултат в годината на счетоводното отчитане на разхода (загубата), когато той не е признат за данъчни цели, респективно счетоводният финансов резултат се намалява, когато приходът (печалбата) не е признат за данъчни цели.

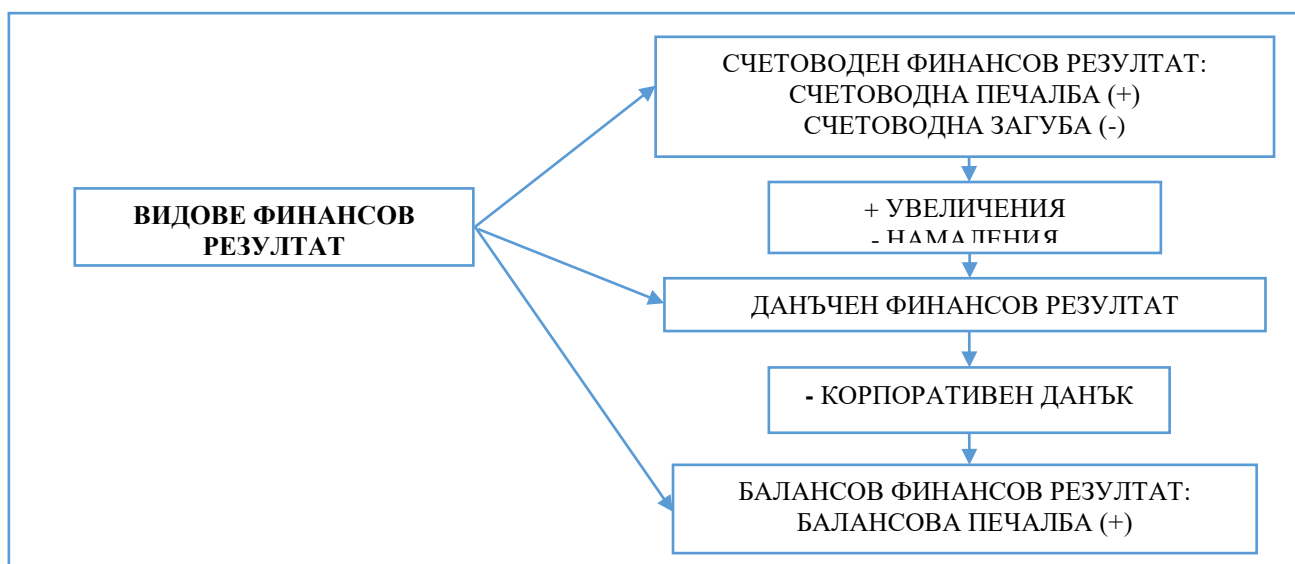
Данъчните временни разлики по същество представляват разлика между балансовата стойност на един актив или пасив и неговата данъчна основа. В Закона за корпоративно подоходно облагане е посочено, че данъчни временни разлики възникват, когато приходи или разходи са признати за данъчни цели в година, различна от годината на счетоводното им отчитане. (ЗКПО, чл.24/ал.1)

Данъчните временни разлики могат да бъдат облагаеми и намаляеми (приспадащи се).

От облагаемите данъчни временни разлики възникват суми, с които ще се увеличи данъчната печалба, респективно ще се намали данъчната загуба през бъдещи периоди, когато балансовата стойност на актива или пасива бъде възстановена или погасена.

От намаляемите данъчни временни разлики възникват суми, с които ще се намали данъчната печалба или ще се увеличи данъчната загуба през бъдещи периоди, когато балансовата стойност на актива или пасива бъде възстановена или погасена.

Формирането на финансовите резултати на предприятието е представено на фигура 1.

Текущият данък от печалбата това е сумата на данъците от печалбата, които са определени като дължими (възстановими) по отношение на данъчната печалба (загуба) за периода. (СС12, 2008, т.2) Разходите за данъци от печалбата представляват сумата на текущия данък от печалбата, измененията на активите и пасивите по отсрочени данъци от печалбата и преизчисленията, признати през текущия период на текущи данъци от печалбата за предходни отчетни периоди. (СС12, 2008, т.2)

3. МЕТОДИКА ЗА АНАЛИЗ НА ФИНАНСОВИТЕ РЕЗУЛТАТИ

Ще приложим методиката за анализ на финансовите резултати по данни от отчета за приходите и разходите на предприятието „Пролет“, което прилага Националните счетоводни стандарти, действащи на територията на Република България. Тези данни са посочени в таблица 1.

А) Методика за анализ на счетоводната (брутната) печалба на предприятието

Общата оценка на счетоводната печалба може да се извърши по данни от отчета за приходите и разходите на предприятието. Тази оценка обхваща установяване на изменението на счетоводната печалба за текущата спрямо предходната година както в абсолютно, така и в относително изражение. След това се анализира и оценява влиянието на преките фактори върху изменението на счетоводната печалба. Анализът се основава на пряката зависимост на счетоводната печалба от общите размери на приходите и разходите, без разходите за данъци за сметка на печалбата (корпоративни данъци по Закона за корпоративното подоходно облагане).

Таблица 1 (хил. лв.)

Показатели	Предходна година	Текуща година
Нетен размер на приходите от продажби	43110	45240
Други приходи от дейността	3300	5130
Общо приходи от оперативната дейност (п.1 + п.2)	46410	50370
Финансови приходи	8720	7650
Общо приходи (п.3 + п.4)	55130	58020
Разходи за материали	19420	20595
Разходи за външни услуги	1120	1045
Разходи за заплати (възнаграждения)	11870	12626
Разходи за осигуровки	2310	2398
Разходи за амортизация	1200	1220
Други разходи	385	395
Общо разходи за оперативната дейност (п.6 + п.7 + п.8 + п.9 + п.10 + п.11)	36305	38279
Финансови разходи	6860	7050
Общо разходи (п.12 + п.13)	43165	45329
Счетоводна печалба (п.4 – п.14)	11965	12691
Разходи за данъци за сметка на печалбата	1150	1321
Балансова печалба (п.15 – п.16)	10815	11370

За текущата спрямо предходната година счетоводната печалба се е увеличила в абсолютно изражение със 726 хил.лв. (12691 – 11965). В относително изражение темпът на увеличение на счетоводната печалба възлиза на 6,07 % ($\frac{+726 \times 100}{11965}$).

Влиянието на преките фактори върху увеличението на печалбата със 726 хил.лв. е следното:

- влияние на промените в сумата на приходите:

За текущата спрямо предходната година сумата на приходите се е увеличила с 2890 хил.лв. (58020 – 55130), което е довело до увеличение на счетоводната печалба със същата сума от 2890 хил.лв.

- влияние на промените в сумата на разходите, без разходите за данъци за сметка на печалбата:

В резултат на увеличението на разходите на предприятието за текущата спрямо предходната година с 2164 хил.лв.(45329 – 43165), счетоводната печалба се е намалила със същата сума от 2164 хил.лв.

Общото влияние на тези два фактора възлиза на +726 хил.лв. [(+ 2890) + (- 2164)], т.е. точно толкова, колкото е увеличението на счетоводната печалба на предприятието за текущата спрямо предходната година.

Влиянието на преките фактори може да се установи и в относително изражение.

В резултат на увеличението на приходите с 2890 хил.лв. счетоводната печалба се е увеличила с 24,15 % ($\frac{(+2890) \times 100}{11965}$).

Под влияние на увеличението на разходите с 2164 хил.лв. счетоводната печалба се е намалила с 18,08 % ($\frac{+2164 \times 100}{11965}$).

Общото влияние на двата преки фактора е довело до увеличението на счетоводната печалба с 6,07 % [(+24,15)+(-18,08)], т.е. толкова, колкото беше установено по-горе.

Б) Методика за анализ на балансовата (нетната) печалба на предприятието

Балансовата печалба на предприятието е „крайният финансов резултат от цялостната дейност на предприятието. Размерът ѝ се посочва в отчета за доходите, респ. в отчета за приходите и разходите. Като елемент на собствения капитал на предприятието балансовата печалба се посочва в раздела на счетоводния баланс за този капитал“ (Чуков, Иванова, 2019, с.214), а отрицателният краен финансов резултат „също се посочва в тези отчети (в счетоводния баланс в раздела за собствения капитал – доб. Р.И.), но като отрицателна величина (като коректив, с който се намалява величина на собствения капитал, с което той се декапитализира – доб. Р.И.).“ (Чуков, Иванова, 2019, с.214)

С основание може да се посочи, че „анализът се основава на пряката зависимост на балансовата печалба ... от размера на приходите ... и разходите ..., вкл. разходите за данъци (за сметка на печалбата – доб. Р.И.).“ (Чуков, Иванова, 2019, с.214)

По данните от таблица 1 се вижда, че за текущата спрямо предходната година балансовата печалба се е увеличила с 555 хил.лв. (11370 – 10815), което в процент възлиза на 5,13 % ($\frac{+555 \times 100}{10815}$). Това увеличение се дължи на промените, които са настъпили в приходите и разходите на предприятието. Влиянието на тези два фактора е представено в таблица 2.

Таблица 2

Ф а к т о р и, оказали влияние върху изменението на балансовата печалба	Влияние на факторите			
	увеличение		намаление	
	в хил.лв.	в процент	в хил.лв.	в процент
Промени в общата сума на приходите	2890	26,72	-	-
Промени в общата сума на разходите, вкл. разходите за данъци за сметка на печалбата	-	-	2335	21,59
Остава увеличение на балансовата печалба	555	5,13		

От гледна точка на информацията, необходима за изработването и вземането на обосновани, своевременни и ефективни решения за управлението на финансовите резултати на предприятието, влиянието на промените в приходите и разходите може да се детайлизира по отделни видове приходи и разходи. Влиянието на промените в размерите на отделните видове приходи и разходи върху изменението (в случая увеличението) на балансовата печалба за текущата спрямо предходната година е посочено в таблица 3.

Таблица 3

Ф а к т о р и, оказали влияние върху изменението на балансовата печалба	Влияние на факторите			
	увеличение		намаление	
	в хил.лв.	в процент	в хил.лв.	в процент
1. Промени в нетния размер на приходите от продажби	2130	19,69	-	-
2. Промени в другите приходи от дейността	1830	16,92	-	-
3. Промени във финансовите приходи	-	-	1070	9,89
4. Промени в разходите за материали	-	-	1175	10,86
5. Промени в разходите за външни услуги	75	0,69	-	-
6. Промени в разходите за заплати (възнаграждения)	-	-	756	6,99
7. Промени в разходите за осигуровки	-	-	88	0,81
8. Промени в разходите за амортизация	-	-	20	0,19
9. Промени в другите разходи	-	-	10	0,09
10. Промени във финансовите разходи	-	-	190	1,76
11. Промени в разходите за данъци от печалбата	-	-	171	1,58
Всичко	4035	37,30	3480	32,17
От увеличението се спада намалението	3480	32,17	-	-
Остава увеличение на балансовата печалба	555	5,13	-	-

В) Методика за анализ на финансовите резултати по видове дейности

Интерес за мениджмънта на предприятието представлява информацията за финансовия резултат по видове дейности.

Финансовият резултат (печалба или загуба) от оперативната дейност на предприятието се формира като разлика между приходите от оперативната дейност и разходите за оперативната дейност на предприятието. В случая печалбата от оперативната дейност за предходната година възлиза на 10105 хил.лв. (46410 - 36305), а за текущата година тя е 12091 хил.лв. (50370 – 38279). Става дума за брутната печалба от оперативната дейност на предприятието, която за текущата спрямо предходната година се е увеличила с 1986 хил.лв. (12091 – 10105).

Брутната печалба, формирана от разликата между финансовите приходи и финансовите разходи, за предходната година е в размер на 1860 хил.лв. (8720 – 6860), а за текущата година тя е 600 хил.лв. (7650 – 7050). Следователно величината на тази печалба се е намалила с 1260 хил.лв. (600 – 1860).

Следва да се подчертае, че в отчета за приходите и разходите не се съдържа информация за нетната печалба по видове дейности. Такава информация не се създава по счетоводен път при текущото счетоводно отчитане на дейността на предприятието. Но информацията за нетната печалба по видове дейности е с определена степен на полезност за мениджмънта на предприятието. Чрез нетната печалба по видове дейности се изчислява и анализира нетната рентабилност на всяка от тези дейности, т.е. може да се даде обективна оценка за ефективността на всяка дейност.

Нетната печалба по видове дейности може да се изчисли като първо се определи величината на „коефициент, представляващ отношение между балансовата и брутна (счетоводната) печалба. След това абсолютният размер на печалбата от съответната дейност ... (поотделно от оперативната дейност и от финансовата дейност – доб. Р.И.) се умножава с така изчислени коефициент на разпределение.“ (Чуков, Иванова, 2019, с.216)

За разглежданото предприятие информацията е систематизирана в таблица 4.

Таблица 4

Показатели	Предходна година	Текуща година	Отклонение
1. Счетоводна (брутна) печалба, хил.лв.	11965	12691	726
2. Балансова (нетна) печалба, хил.лв.	10815	11370	555
3. Коефициент (п.2 : п.1)	0,9039	0,8959	-0,0080
4. Брутна печалба от оперативна дейност, хил.лв.	10105	12091	1986
5. Нетна печалба от оперативната дейност, хил.лв. (п.3 x п.4)	9133,77	10832,45	1698,68
6. Брутна печалба, формирана от разликата между финансовите приходи и финансовите разходи, хил.лв.	1860	600	-1260
7. Нетна печалба, формирана от разликата между финансовите приходи и финансовите разходи, хил.лв. (п.3 x п.6)	1681,23	537,55	-1144

Разликата между брутна и нетна величини на печалбата по видове дейности се дължи на влиянието на разхода за данък за сметка на печалбата. По данните от таблица 4 се вижда, че брутна печалба от оперативната дейност се е увеличила с 1986 хил.лв., а увеличението на нетната печалба от същата дейност възлиза на 1698,68 хил.лв. Същевременно с това, намалението на брутна печалба, формирана от разликата между финансовите приходи и финансовите разходи възлиза на 1260 хил.лв., а намалението на нетната печалба от същата дейност е в размер 1144 хил.лв.

4. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Представената по-горе методика за анализ на финансовите резултати е полезен инструмент за мениджмънта на всяко едно предприятие. Получената от анализа информация осигурява богати възможности за изработването и вземането на своевременно, правилни и ефективни решения за управлението на приходите, разходите и финансовите резултати на предприятието. Тъй като анализът се извършва по данни от финансовите отчети тази методика може да се унифицира и прилага в предприятия от различни сектори и отрасли на икономиката на страната. Още повече, че тя може да се прилага с успех заедно с методиките за анализ на ефективността на приходите, нетната рентабилност на база приходи, ефективността на разходите, нетната рентабилност на база разходи и др. Това позволява да се изгради обща комплексна методика за анализ на информацията, представена в отчета за приходите и разходите на всяко предприятие.

ЛИТЕРАТУРА

- Душанов, И., Б. Брезоева. (2016). *Закон за счетоводството. Национални счетоводни стандарти. Коментар и разяснения*. Тракия М. София.
- Закон за корпоративно подоходно облагане. (2006). Обн. ДВ. бр.105/22.12.2006, посл. изм. ДВ. бр.21/12.03.2021, изм. ДВ. бр.8/28.01.2022, изм. и доп. ДВ. бр.14/18.02.2022, изм. ДВ. бр.17/01.03.2022 г.
- Колев, Д. (1974). *Печалба и рентабилност на промишлеността в НРБ*. ДИ Техника. София.
- Концептуална рамка за финансова отчетност. (2018). Съвет по МСС. <https://www.ifrs.org>
- Миланова-Цончева, Е., Петрова, Д., Начкова, М., Иванова, Р., & Тодоров, Л. (2018). *Финансово-счетоводен мениджмънт*. Издателски комплекс-УНСС. София.

- Станева, В., & М. Кирова. (2021). *Счетоводни стандарти. Приложение за транспортни предприятия. Авангард прима*. София.
- Станева, В. (2021). *Формиране на финансовия резултат при използване на специфични счетоводни решения в транспортното предприятие*. ВТУ „Тодор Каблешков“. София.
- Счетоводен стандарт 12. *Данъци от печалбата*. (2005). Приложение към ПМС 46/21.03.2005. ДВ. бр.30/07.04.2005, изм. и доп. ДВ. бр.86/26.10.2007.
- Чуков, К., Р. Иванова. (2017). *Финансово-стопански анализ*. Издателски комплекс-УНСС. София.
- Чуков, К., Р. Иванова. (2019). *Финансово-стопански анализ*. Издателски комплекс-УНСС. София.